

Скоро след като изпълнява една от "светите си длъжности", на 14 март 1867 г. Козма Тричков умира. Завещанието му е публикувано още същата година на румънски език в Букурещ под наслов "Козма Тричков и неговият завет".¹⁵

Документи от архива на Найден Геров свидетелстват, че завещанието е преведено в изпълнение и през 1870 г. Христо Георгиев чрез Найден Геров уведомява брата на покойния дарител Стоянчо Тричков, че "училището тамошно има да взема от тука кирия на подарената къща от покойния 3620 гроша до 1870 г."¹⁶ Още същата година врачани се обръщат към Найден Геров за съдействие пред изпълнителите на завещанието в Букурещ, "та ония двамата момци, които според завещанието щат ся изпратят в Европа да ся учат и единият от тях трябва да бъде от Враца, за пръв път да бъдат и двамата от Враца, та единият да ся изучи за учител, а другият за лекар за града им".¹⁷ Найден Геров приема желанието на врачани като справедливо и настоява пред Христо Георгиев то да се изпълни. Едновременно с това врачанското училищно настоятелство прави постъпки да получи и оставените в наследство средства на живелия в Сърбия брат на Козма Тричков и наследниците му, които са починали.¹⁸

В писмо до Найден Геров от 11 август 1871 г. Христо Георгиев го уведомява, че "Желанието на вратчани, за да бъдат и двамата момци от тамо, дето ще се учат, май е тежко да се изпълни, но със сичко това ази ще предстоя давам стани. Тъй мойто мнение е момчетата тези да ся пратят да учат в Николаев - ние имаме едно тамо и друго в Прага и кажете ми, според вашето мнение, кое е за предпочитане."¹⁹ Изглежда, че въпросът с изпращането на двама стипендианти от Враца не е разрешен своевременно, защото през 1872 г. врачанският първенец Димитър Бошнаков отправя молба до Найден Геров, като отиде в Букурещ да подежда за момчетата, които трябва да се пратят на учение в някое европейско училище".²⁰

Благородното дарителско дело на Козма Тричков не е изолирано явление. "Главна причина за възродяването на един народ ся неговите истински родолюбци... Истинските родолюбци биват и благодетели на народа си. Такива народни благодетели били покойният Васил Април, Никола Палаузов, П.Килифаров, Иван Денкоглу, дядо Силвестро, Михаил Кифалов, Козма Тричков, Недялкович и Силимински, които са подарили и завещали целият си имот в полза на народното просвещение... Каква по-голяма и много по-действителна полза би ся очаквала от тях за народа ни, ако те минуваха през ръцете на хора, тъй с истинско родолюбие като и самите завещатели" - пише в "Дунавска зора" в броя си от 8 декември 1869 г.²¹

Редица възрожденски вестници като "Свобода"²², "Независимост"²³, "Български глас"²⁴ и др. многократно поставят въпроса за съдбата на завещаните народни капиталы, изказвайки подозрението, че те служат за личното облагодетелстване на изпълнителите на завещанията - членовете на Добродетелната дружина. Това е резултат по-скоро от политическите пристрастия на опонентите на Добродетелната дружина, отколкото на действителни нарушения на волята на дарителите, поне що се отнася до завещанието на Козма Тричков.

След Освобождението врачанският градски общински съвет, съвместно с училищното настоятелство изпраща свой пълномощник в Букурещ, който да удостои-